

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jernej Vrečar

Blog kot alternativni informativni žanr

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Jernej Vrečar

Mentorica:izr. prof. dr. Tanja Oblak-Črnič

Blog kot alternativni informativni žanr

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

BLOG KOT ALTERNATIVNI INFORMATIVNI ŽANR

Blogi so v zadnjem času postali fokus državljanskonovinarskega diskurza. Ampak ali ta pojem korektno zastopa vse možnosti, ki jih bloganje omogoča? Za odgovor na to vprašanje si avtor izposodi tipologijo alternativnih medijev in teorijo alternativnega novinarstva, s čimer skuša pokazati, da je bloganje bolje razumeti kot vrsto praks, ki prehajajo med profesionalnim in amaterskim pisanjem. Avtor trdi, da je žanrska opredelitev tega delovanja nemogoča, saj gre za veliko bolj fluiden, heterogen žanr, ki si pri svojem delovanju izposoja lastnosti različnih novinarskih žanrov kakor tudi spletnih žanrov (kot npr. spletni forum), ki mu omogočajo delovanje po lastni želji. Avtor bo preko pregleda raznih razprav skušal pokazati, da blogi prispevajo k demokraciji kot alternativa novinarskem polju, kjer skozi prakso pisanja in objavljanja, ki prehaja med alternativnim novinarstvom in interaktivno deliberacijo državljanom omogočajo izražanje alternativnih mnenj, vidikov in podatkov, ki prispevajo k boljši informiranosti političnega telesa.

Ključne besede: blog, alternativni mediji, državljansko novinarstvo, spletni žanr, interaktivnost

BLOG AS AN ALTERNATIVE INFORMATIVE GENRE

Blogs have recently become the focus of the citizen journalism discourse. But does this concept correctly represent all the possibilities the practice of blogging renders possible? To answer this question this author borrows the typology of alternative media as well as the theory of alternative journalism with which he intends to show that blogging is better understood as a variety of practices, which transcend both professional and amateur writing. He argues that the genre determination is impossible because of its fluidity and heterogeneity, where it functions by borrowing the characteristics of different journalistic genre as well as web genres (such as web forum) to serve its purpose. The author will attempt to show, through an overview of various discussions, that blogs contribute to democracy as an alternative to the journalistic field. This is accomplished through writing and posting, which traverse alternative journalism and interactive deliberation allowing citizens to express alternative opinions, views and information which would contribute to a better informed political body.

Key words: blog, alternative media, citizen journalism, web genre, interactivity

Kazalo

1	UVOD	5
2	VLOGA IN PROBLEM MEDIJEV V DRUŽBI.....	6
	2.1 Tisk, javnost in demokracija.....	6
	2.2 Problem novinarskega polja	8
3	DRŽAVLJANSKO NOVINARSTVO IN ALTERNATIVNI MEDIJI.....	9
	3.1 Državljsko novinarstvo	9
	3.1 Alternativni mediji in novinarstvo.....	10
4	BLOG KOT ALTERNATIVNI INFORMATIVNI ŽANR.....	12
	4.1 Žanrske razsežnosti.....	12
	4.2 Blogi kot alternativa tradicionalnemu novinarstvu	14
	4.3 Blog kot politično orodje.....	16
5	INTERAKTIVNO NOVINARSTVO KOT ALTERNATIVA?.....	19
6	ZAKLJUČEK.....	21
7	LITERATURA.....	24

1 UVOD

Za današnjo družbo je značilna kompleksna informacijska prepletenost, ki omogoča učinkovito povezovanje ljudi tako na lokalni kot na globalni ravni. Razvoj informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) je prinesel vzpon novih komunikacijskih praks in informacijskih struktur, ki sredstva produkcije in distribucije informacij, družbenega povezovanja ter medosebnega komuniciranja ponovno polagajo v roke posameznikom. Globalno omrežje obljublja takojšno povezanost že ob kliku mišikne tipke. O'Hara in Stevens (2006) vidita vlogo informacijskih tehnologij pri procesu globalizacije med drugim tudi v zmožnosti prenosa vsega človeškega delovanja na splet. Tehnološke inovacije so tako trdno prepletene z ekonomskimi in političnimi spremembami (O'Hara in Stevens 2006). IKT nakazujejo na nove priložnosti tako na področjih povečavanja informacijskih tokov kot tudi aktivnejše civilne participacije. Zato se je ob vzniku spleta pojavilo veliko upanj za nov demokratični prostor, ki bi omogočal boljšo informiranost in soudeležbo državljanov ter s tem prispeval k ustvarjanju približka aktivne in vključene moderne demokratične družbe.

Splet se je tako v znanstvenem diskurzu uveljavil kot alternativno mesto povezovanja, delovanja in komuniciranja mimo tradicionalnih in ustaljenih medijev. Predvsem v zadnjem času je demokratični potencial pripisan blogom. Diplomaska naloga bo ocenjevala umestitev blogov kot komunikacijskih orodij e-demokracije (po Delakorda 2008) in prikazala vlogo blogov kot novih sredstev alternativnega informiranja, ki ga bom umestil znotraj novinarskega diskurza, natančneje alternativnega novinarstva. Prikazal bom, da je blogerska praksa odvisna od novinarskih, kjer se pozicionira kot alternativa novinarskemu polju kulturne produkcije, ki popravlja njegove »napake«. V tem smislu bo pokazano, da alternativnost njegovega delovanja ni vezana na binarno opozicijo med tradicionalnim in amaterskim novinarstvom, vendar gre za veliko bolj fluidno prakso, ki ponuja izziv tradicionalnemu novinarstvu skozi njegovo redefinicijo. Analiziral bom njihov informativni in komunikativni potencial, ki se kaže v samih lastnostih in praksah delovanja. Želim pokazati, da je razumevanje bloganja najbolj smotno skozi razumevanje načinov delovanja, ki jih omogoča. Pri tem se bom naslanjal na tipologijo alternativnih medijev, ki bodo kot ogrodje razumevanja ponudilo veliko bolj celovit vpogled v bloganje, kot pa samo koncept državljanskega ali samo participativnega novinarstva. Namen diplomske naloge je prikazati blog kot heterogeni spletni žanr, ki si pri svojem delovanju sposoja lastnosti drugih novinarskih žanrov kakor tudi spletnih žanrov (kot npr. forum), ki mu omogočajo delovanje po lastni želji. Argumentiral bom, da njegova informativna moč izhaja prav iz njegovega

edinstvenega, interaktivnega načina delovanja, ki prehaja med alternativnim novinarstvom in interaktivno deliberacijo.

2 VLOGA IN PROBLEM MEDIJEV V DRUŽBI

2.1 Tisk, javnost in demokracija

Informiranje in komunikacija med državljani in oblastjo sta osnovi političnega. Brez aktivno sodelujoče javnosti demokracija ne more delovati. Da pa bi ti razni glasovi postali znani tudi širši javnosti in sodelovali pri političnih zadevah, je potrebna neka mediatizacija. Normativna teorija javnega mnenja postavlja tisk kot posrednika med oblastjo in državljani. Vloga naj bi bila dvosmerna: informiranje oblasti o ljudski volji in informiranje državljanov o delovanju oblasti ter njen nadzor. Tako so že v zgodnih razpravah o javnem mnenju časniki igrali osrednjo vlogo. Začeli so razvijati kot kritični organi javnega mnenja. Bentham jih je tako razumel kot organ javnosti, ki naj preko načela publicitete omogoča nadzor nad delovanjem oblasti (Bentham 2007/1791). Podoben pogled na publiciteto je imel Kant (2007/1784). Zagovarja javno uporabo razuma, ki bi ljudi pripeljalo do resnice in posledično pospeševalo razvoj družbe. Preneseno v tisk bi pomenilo, da je funkcija tiska biti medij svobodnega izražanja mnenja državljanov, katerega del naj bi bila tudi kritika delovanja oblasti.

Možnost vključevanja državljanov v politični diskurz preko tiska pa sta popolnoma nasprotno videla Dewey in Lippman. Dewey (2007/1927) je trdil, da mora biti naloga tiska, da državljanom posreduje informacije in jih interpretira. Verjel je, da so državljani sposobni razumevanja odločevalskih procesov političnih elit. Ker mnenja in prepričanja, ki zadevajo javnost, predpostavljajo učinkovito in organizirano proučevanje, na tem mestu vlogo poročevalca vidi v publiciteti, ki naj ljudi informira o dejanjih in njihovih celovitih posledicah. Nasprotno je Lippman (2007/1922) razumel vlogo tiska zgolj kot posrednika odločitev političnih elit državljanom, ki naj ne bi imeli dovolj znanja, časa ali volje, da bi razumeli kompleksne odločevalske procese. Tak način pa javnost učinkovito pušča na dnu piramide moči, zgolj kot prejemnika informacij, ki svoje mnenje izraža le z volilnim glasom.

Splichal (2002) tako povzema dva različna načina razumevanja svobodnega tiska in dve tradiciji misli, ki sta ju podpirali. Prvi razume svobodo tiska kot vidik svobode osebnega izražanja in komuniciranja – torej kot pravico državljanov do uporabe razuma in objavljanja

mnenj v tisku. Ta vidik, pravi Splichal, ni bil realiziran (2002, 95). Drugi razume svobodo tiska kot svobodo novinarskega dela kot Benthamovskega »psa čuvaja«, nadzorovalca delovanja oblasti, iskalca resnice, ki nase prevzame odgovornost biti orodje realizacije pravic in svoboščin drugih državljanov. Iz te tradicije izhajajo diskurzi o »četrti veji oblasti« in »pravici javnosti do resnice«, ki še danes podeljuje medijem moč in kredibilnost delovanja v imenu »javnega dobrega«.

Množični mediji so konstitutivni element vsake teorije demokracije in imajo integralno vlogo za delovanje vseh elementov demokratičnega sistema. Tako jih različni teoretiki vidijo kot temeljni pogoj konstituiranja civilne družbe (Splichal 2005, 336) in govorijo o medijsko konstruirani javni sferi (glej Schulz 1997, 58). Schulz govori o vzponu medijske javnosti, ki nadomešča idealistično diskurzivno javnost. Pomembnost interaktivne diskurzivne javnosti za formacijo javne sfere je v današnjem času veliko manjša od medijske javnosti, ki jo ustvarjajo množični mediji. Druga značilnost je, da tudi interaktivne javnosti postajajo vedno bolj odvisne od informacij in stališč, ki jih posredujejo mediji. Ti na tak način predvsem v današnjem času določajo oz. nazorno kažejo »...meje legitimne javne razprave v družbi« (Splichal 2005, 336).

Sodobni množični mediji so po menju Splichala tako izoblikovali nov tip javnosti, ki je v celoti depolitizirana oz. neodvisna od participacije v političnem odločanju: »Prevladujoče oblike komuniciranja so postale mnogo bolj učinkovite v javnem predstavljanju pred ljudstvom kot pa v njihovem vključevanju v javno razpravljanje kot aktivnih komunikatorjev« (Splichal 2005, 45, 46). Racionalna razprava je postala omejena na ozke skupine ali pa se je celo komercializirala. Namesto mnenj je objavljenih vse več informacij, ki jih zbirajo poročevalci oz. kot pravi Habermas: »rezoniranje izginja za tančico interno sprejetih odločitev o selekciji in prezentaciji materiala. [...] Svet, ki ga proizvajajo množični mediji, je samo še navidezna javnost« (Habermas 1962/1989, 188, 190 v Splichal 2005, 341). Po njegovem mnenju je prišlo do »refeudalizacije« javnosti, ki namesto javne razprave favorizira javno predstavljanje oblasti. Prepletanje politike in tržnih mehanizmov v tisku je preobrazilo kritično publiciteto, značilno za zgodnje politične časnike, v demonstrativno publiciteto, ki podobno kot fevdalna publiciteta lahko deluje le v prid manipulacije z javnostjo in legitimizacije političnih oblasti pred njo, kot je pisal Habermas (v Splichal 2005, 342). Rečeno drugače, prihaja do transformacije interaktivnih javnost v medijske javnosti (Schulz 1997).

2.2 Problem novinarskega polja

Bourdieu (2001) je problem današnjih medijev in novinarstva videl kot izhajajoč iz logike delovanja t.i. novinarskega polja¹. Trdi, da strukturna prisila tega polja, ki je vedno bolj podrejeno zahtevam trga, preko medsebojnih prisil in nadzorovanja izvaja vpliv na delovanje novinarjev in njihov habitus. To polje je nenehno na preizkušnji sodbe trga, bodisi preko sankcije odjemalcev bodisi preko sankcije meritev odzivnosti. Vsak medij je tako vpet v razmerja odnosov med različnimi vrstami drugih medijev, med katerimi vlada konkurenca. V skladu z logiko delovanja tega polja tako nenehno poteka boj za prvenstvo, se pravi za čimbolj sveže novice. Taka logika naglice favorizira aktualnost in zavrača vse, kar je »zastarelo«. Tak boj za konkurenco se kaže tudi v nenehnem nadzoru delovanja drugih novinarjev, da bi jim prevzeli uspešno zgodbo in jih tako prehiteli. Tako delovanje pa seveda ne vodi v izvirnost in raznolikost, temveč v poenotenje ponudbe. Kritiki v prid govori dejstvo, da večina novinarjev novice povzema od raznih tiskovnih agencij, ki pa so povezane tudi med seboj (Slovenska tiskovna agencija - STA², Reuters,...).

Drugi problem, ki ga izpostavi, je banalizacijska sila medijev, katerih namen je, da s svojimi temami ne bi nikoli odpirali problemov in načenjali mentalnih struktur. Tako usmerjajo pozornost na dogodke, ki zanimajo vse ljudi. Ti omnibusni dogodki so dogodki, ki naj ne bi nikogar šokirali, pri katerih ni nobenega tveganja, ki ne razdvajajo ljudi, ki se zdijo vsem zanimivi, vendar na tak način, da se ne dotaknejo ničesar pomembnega. Pod pritiskom konkurence za tržni delež se mediji vedno raje zatekajo k starim trikoma senzacionalističnega poročanja in največ časa namenjajo npr. kroniki. Ta ima učinek, da »...ustvari politično praznino, da depolitizira in reducira svetovno dogajanje na anekdote in opravljanje [...], s tem ko usmerja in zadržuje pozornost na dogodkih brez vseh političnih posledic, ki jih dramtizirajo, da bi iz njih `potegnili nauk` ali ustvarili `družbene probleme` (Bourdieu 2001, 45-46). Prednost dobijo novice, ki ustrezajo novičarskim faktorjem, kot so personalizacija, negativizem, dramtizacija in emocionalnost (Schulz 1997). Novinarji svoje vsebine navadno predstavljajo, kot da imajo samoumevno novičarsko vrednost, ne glede na temo.

¹ Polje tu stoji za sistem družbenih odnosov, ki so notranje strukturirani glede na odnose moči. Kot druga polja ima novinarsko polje lastno logiko, ki upravlja prakse in izkustva znotraj polja. Na podlagi teh objektivnih pogojev delovanja se oblikuje določen habitus oz. sistem dispozicij (trajne, pridobljene perceptivne sheme, mišljenje in delovanje). Gre torej za prenos objektivnih družbenih struktur v subjektivna, duševna izkustva.

² »Slovenska tiskovna agencija (STA) je eden ključnih virov dnevnih informativnih vsebin za slovenske medije in prek njih za celotno slovensko javnost ter glavni vir informacij o dogajanju v Sloveniji za tuje tiskovne agencije in medijske hiše. STA sodeluje tudi z vodilnimi svetovnimi agencijami in uporablja številne druge tuje vire. STA izmenjuje svoje servise informacij in fotografij z agencijami AFP (Francija), ANSA (Italija), APA (Avstrija), AP (ZDA), BETA (Srbija), DPA (Nemčija), EFE (Španija), FENA (Federacija BiH), HINA (Hrvaška), ITAR-TASS (Rusija), MIA (Makedonija), MTI (Madžarska), TANJUG (Srbija), TASR (Slovaška), XINHUA (Kitajska)«. Vir: STA (2009)

Predpostavljajo okus in zanimanje občinstev (Matheson 2004a). Teme so občinstvom vsiljene, ker se vsiljujejo ustvarjalcem; tem pa so vsiljene, ker jih vsiljuje konkurenca z drugimi ustvarjalci (Bourdieu 2001). Pri doseganju čim širše publike posredovane informacije tako postajajo omnibusne, homogene in izgubljajo ostrino.

V kritiki tradicionalnega novinarstva (in množičnih medijev na splošno) se torej pojavljajo naslednje »šibkosti«, ki državljanom onemogočajo pomenljivo informiranje o javnih zadevah kot pogoju demokratične participacije:

1. Postavljanje mej legitimne razprave z izborom le tistih novic, ki ustrezajo novičarskim faktorjem => povzemanje in poenotenje vsebin
2. Uokvirjanje pomenov zgodb s poudarjanjem enih vidikov in zamolčanjem drugih
3. Izogibanje tveganemu ali odkrito strankarskemu poročanju;
4. Opuščanje novic, ki so bile le malo pokrite, da bi se posvetili novim, svežim;
5. Senzacionalizacija in fragmentacija novic brez postavljanja v kulturni in zgodovinski kontekst, ki bi novice osmišljala
6. Dajanje prednosti informacijam, prejetih od uradnih virov, s čimer poglobljajo kulturni prepad med novinarji in občinstvi
7. Težave pri naslavljanju specializiranih in kompleksnih področij
8. Nezmožnost participacije državljanov pri ustvarjanju vsebin

3 DRŽAVLJANSKO NOVINARSTVO IN ALTERNATIVNI MEDIJI

3.1 Državljansko novinarstvo

Opisana problematika sodobnih množičnih medijev je konec osemdesetih let v ZDA oživila razprave in spore o javnem novinarstvu, ki imajo korenine že v Deweyevih razmišljanjih o povezovanju znanosti, časnikov in medosebnega komuniciranja pri oblikovanju Velike skupnosti (glej Pinter 2003; Splichal 2005). Problem se v temelju tudi ni spremenil: ključno vprašanje ostaja, kako povezati oz. agregirati lokalna posvetovanja državljanov na nacionalni ali danes celo na globalni ravni (Splichal 2005). V središču debat o družbeni demokratizaciji, tudi na spletu, je pojem državljanskega novinarstva. Pojem se nanaša na aktivno participacijo bralcev pri produkciji medijskih vsebin, »[državljansko novinarstvo] obrne proces pošiljatelj-prejemnik tradicionalnega novinarstva« (Bentley in drugi 2007, 241). Ustvarjalci novinarskih vsebin torej niso profesionalni novinarji, ampak posamezniki, ki so se odločili svoje videnje nekega dogodka zapisati in ga tako predstaviti

tudi drugim. Nip (2006) državljansko novinarstvo natančneje opredeli kot obliko novinarske prakse, kjer so občinstva odgovorna za zbiranje informacij, produkcijo in objavo novic ter so v svojem delovanju popolnoma neodvisna. Pogoj je, da vsebine vključujejo nekaj izvirnega intervjuvanja, poročanja ali analize dogodkov ali zadev javnega interesa, do katerih imajo poleg avtorjev tudi drugi ljudje dostop (2006, 218). Namen take participacije je po mnenju Rutigliana (2007) oskrba bralcev z neodvisnimi, zanesljivimi, ažurnimi in relevantnimi informacijami, ki jih demokracija zahteva.

3.1 Alternativni mediji in novinarstvo

Kot druga rešitev tovrstne medijske problematike se pojavlja teorija alternativnih medijev, ki bo predvsem pri naši razpravi omogočila boljše razumevanje delovanja blogov, saj Atton (2001) namesto toge definicije ponuja tipologijo razumevanja vseh oblik alternativnega delovanja.

Definicija alternativnih medijev v znanstvenem diskurzu obsega široko področje pojmov in praks (glej Atton 2001, 9-18): kot sredstvo povezovanja skupnosti, opolnomočenja glasu neslišanih, participacije državljanov, demokratizacije medijev, objavljanja novic, informacij in drugačnih interpretacij zgodb, aktivističnega in subverzivnega delovanja ipd. Pojem je velikokrat povezan tako z idejami aktivističnih, radikalnih medijev kot z idejami o participativnih, državljanskih medijih. Atton (2001) vidi alternativne medije predvsem kot ključna mesta demokratizacije, ki omogočajo komuniciranje ljudem, ki so navadno izključeni iz medijske produkcije. Alternativni mediji »ponujajo informacije in interpretacije o svetu, ki jih drugače ne bi izvedeli ter informacije o svetu, ki jih preprosto ne bomo našli nikjer drugje« (Atton 2001, 12). Toda poudarja, da alternativni mediji gredo dlje kot samo ponudniki radikalnih ali alternativnih stališč: »[p]oudarjajo organizacijo medijev, ki bi omogočilo širšo družbeno participacijo pri ustanavljanju, produkciji in širjenju, kot je možno v množičnih medijih« (Atton 2001, 25). Delovanje teh medijev predpostavlja aktivno participacijo s strani občinstev, njihovo horizontalno povezovanje in demokratična organizacijska struktura, ki spreminja družbene odnose kakor tudi nosilce teh sprememb, torej medije. Zato predlaga tipologijo, ki v ključnih točkah opisuje naravo alternativnih (in radikalnih) medijev in ki jo za lastne potrebe tudi povzemam (povzeto po Atton 2001, 27):

1. Vsebina (novičarske vrednote)
2. Oblika (estetika, način prezentacije itd.)
3. Inovativne tiskarske tehnike

4. Distribucija (alternativna mesta distribucije, distribucije mreže itd.)
5. Preoblikovani družbeni odnosi, vloge in odgovornosti (pisci-bralci, deprofesionalizacija itd.)
6. Preoblikovani komunikacijski procesi (horizontalno povezovanje, mreže)

Delovanje alternativnih medijev je seveda povezano z novinarstvom, zato bi pogledali tudi pomembne lastnosti alternativnega novinarstva, ki nam bo pomagalo bloganje bolje razumeti.

Atton in Hamilton (2008) prepoznavata alternativne medije in alternativno novinarstvo znotraj odnosa med dominantnimi, profesionaliziranimi medijskimi praksami in marginalnimi, amaterskimi praksami. Opozarjata, da odnos med dominantnimi in alternativnimi mediji ni odnos binarne opozicije, temveč gre za veliko bolj kompleksen, hibriden odnos. Alternativne novinarske prakse po njunem mnenju predstavljajo način redefinicije novinarstva - predstavljajo izziv novinarskim praksam skozi priznavanje teh praks.

Za umestitev alternativnega novinarstva si sposodita Bourdieujevo teorijo polja. Polje kulturne produkcije se deli na dva podpolja: obsežne (množične) produkcije in majhne (omejene) produkcije. Prva se osredotoča na produkcijo komercialnih kulturnih produktov na množični ravni in je odvisna od zunanjih sil (ekonomske, pravne, politične). Druga je v svojem delovanju bolj avtonomna, se ne ukvarja z množičnimi občinstvi, niti z ekonomskim statusom. Tukaj je bolj pomemben kulturni kapital (izobrazba, strokovno znanje ipd.). Nadalje se še vsako podpolje deli glede na nivo simboličnega kapitala (definiranega kot akumuliranega prestiža ali časti) pri kulturni produkciji.

Na hitro bi alternativno novinarstvo lahko »pospravili« v podpolje majhne produkcije. Vendar ta del predpostavlja svoj lasten habitus, ki vključuje profesionalizacijo, ezoterizem in zaprtost ter zanikanje drugih pravil delovanja. Simbolični kapital tu deluje ideološko, saj postavlja meje definicije »alternativnega«. Alternativno novinarstvo jasno predpostavlja tudi neprofesionalizirano delo, celo interakcijo med neprofesionalci in profesionalci. Problematično je tudi neprofesionalizirano aktivistično pisanje in objavljanje, ki je zaradi nižje stopnje ekonomskega, kulturnega in simboličnega kapitala prisiljena na periferije množične potrošnje in tako obide dominantne medije. Atton in Hamilton (2008: 134) zato predlagata, da alternativno novinarstvo postavimo na mejo med dvema podpoljema oz. na mejo med aktivističnim (ali katerim drugim) in novinarskim poljem. Poudarjata, da je pogoj obstoja v polju kulturne produkcije definiranje lastnega nasprotja. Tako se alternativni mediji

pozicionirajo kot nasprotni dominantnim; priznavajo njihov obstoj in njihove prakse ter se vzpostavijo kot njihova alternativa. Da bi prakse alternativnih medijev razumeli kot alternativno novinarstvo, bi to pomenilo, da ti izhajajo iz kritike etike, norm in rutin profesionalnega novinarstva.

4 BLOG KOT ALTERNATIVNI INFORMATIVNI ŽANR

V zadnjem času se je trud tistih, ki sodelujejo v državljanskonovinarskem gibanju iz tradicionalnih medijev (predvsem tiska), prenesel na splet. Kot novo sredstvo vključevanja javnosti v produkcijo novic, jim je upanje vzbudil predvsem blog. Pozitivne lastnosti, ki jih blogom pripisujejo, vključujejo: pogovorno, neformalno in pristransko pisanje; možnost objavljanja lokalno specifičnih novic; sposobnost mreženja, ki mobilizira dejanja itd. (glej Lasica 2002a, 2002b, 2003a, 2003b; Gillmor 2004; Matheson 2004a, 2004b; Singer 2005; Delakorda 2008) V znanstvenem diskurzu o demokratičnem državljanskonovinarskem potencialu blogov se ponavljajo naslednje tri teme:

1. blogi kot prostor novinarskega premisleka o določeni temi, za kar je v tradicionalnem novinarstvu le malo prostora;
2. blogi kot izziv tradicionalnemu, korporativnemu novinarstvu; ter
3. blogi kot demokratični, interaktivni prostor

Toda, katere so tiste značilnosti blogov, ki jim stroka pripisuje demokratični potencial? Kakšne lastnosti blogov omogočajo krepitev neposredne vključenosti, aktivacije in soudeležbe državljanov? Kako se ti procesi med seboj povezujejo v diskurz državljanskega novinarstva? V nadaljevanju želim prikazati, da blog prispeva k demokraciji kot alternativa novinarskem polju, kjer skozi prakso pisanja in objavljanja, ki prehaja med alternativnim novinarstvom in deliberacijo omogoča izražanje alternativnih mnenj, vidikov in dokazov, ki prispevajo k bogati informiranosti, katere udeleženci so navadni državljani.

4.1 Žanrske razsežnosti

Problem se pojavi že pri enotni definiciji bloga oz. opredelitvi vsebinskih lastnosti in komunikacijskih značilnosti bloganja, ki bi ga lahko opredelili kot demokratično. Blogi so

definirani kot pogosto modificirane spletne strani oz. dnevniki, kjer so vnosi oz. objave³ glede na datum razporejene v obratnem kronološkem zaporedju, kar pomeni, da se najnovejše objave pojavljajo na vrhu strani (Gillmor 2004; Herring in drugi 2004). Tipičen blog večinoma združuje besedilo, slike, videoposnetke in povezave do drugih spletnih strani ali blogov, ki so povezani z vsebino. Mnogi tudi dovoljujejo komentar bralcev na posamezno objavo.

Blogi so v vsakdanjem pogovoru znani predvsem kot osebni dnevniki⁴ aktivnih posameznikov, ki imajo željo po izražanju svojega mnenja in so torej skrajno pristranski. Vendar so dosedanje raziskave pokazale na veliko več načinov uporabe. Bloodova (Blood 2002 v Herring in drugi 2004) tako loči tri glavne tipe blogov: precejalniki, osebni dnevniki in beležnice⁵. Herringova v svoji žanrski analizi blogov nadaljuje na tej premisi ter loči precejalnike, osebne dnevnike, k-loge⁶, mešane bloge⁷ in druge. Novejše raziskave pa nakazujejo še bolj žanrsko raznoliko uporabo: blogi slavnih oseb (Gillmor 2004; Sweester in Kaid 2008), politični blogi (Kerbel in Bloom 2005; Lawson-Borders in Kirk 2005; Delakorda 2008), vojni blogi (Johnson in Kaye 2004, 2007; Matheson 2005a; Wall 2005), novičarski blogi (Lasica 2002a, 2002b, 2003a, 2003b; Gillmor 2004; Wall 2005) ter blogi novinarjev oz. »j-blogi« (Gillmor 2004; Matheson 2004a; Singer 2005).

Herringova (2004) v svoji analizi ne poda nikakršne definicije žanra, zato si bo za opredelitev blogov kot spletnih žanrov najprej treba sposoditi definicijo in tipologijo novinarskih žanrov, kot jih je razdelala Koširjeva (1988: 31): gre za stalno obliko novinarskega sporočanja, »tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedana določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanj tipičnimi jezikovnimi sredstvi«. Žanre nadalje širše umešča v družine žanrov oz. vrste in še širše v dve zvrsti, glede na prevladujočo funkcijo v besedilu: informativno (vanjo uvrščamo besedila, v katerih prevladuje informativna funkcija in kjer pisec ni prisoten s

³ Angleška beseda »post« se lahko prevaja kot »prispevek« ali »objava«. Za potrebe te študije bom uporabljal zadnje.

⁴ Takemu pojmovanju botruje tudi slovenski prevod, ki angleški »weblog« prevaja kot »spletni dnevnik«, ki pa konotira zasebno uporabo. Izvorno naj bi bil blog temu namenjen, vendar je zaradi različnih dejavnikov pridobil precej širši pomen in rabo, zato po mnenju Oblakove in Petriča (Oblak in Petrič 2005, 11) ne zadostuje pomenskemu opisu. V nadaljevanju bom uporabljal neologizem »blog«.

⁵ Vsebina precejalnikov (filter blogs = blogi, v katerih pisci pregledujejo splet in z povezavami na druge spletne strani usmerjajo bralce) je piscu privzeta (svetovni dogodki), medtem ko je pri dnevnikih osebna (osebne misli in stališča). Beležnice lahko vsebujejo tako privzete kot osebne vsebine, ter so ločijo po daljših, bolj osredotočenih spisih.

⁶ »K-log« oziroma »knowledge« blog so blogi, ki vsebujejo zapise na točno določeno temo, navadno gre za zapise posameznikov z določene stroke.

⁷ Vsebujejo lastnosti prvih treh tipov.

svojimi mnenji) in interpretativno (vanjo uvrščamo besedila, v katerih prevladuje interpretativna funkcija in kjer so mnenja pisca sestavni del besedila) (glej Košir 1988, 63). Da je oblika žanra vse prej kot stalna, opozarja že Milosavljevič (2003: 6), ki pravi: »Ker so novinarski žanri in vrste produkt oziroma odraz zgodovinskih in drugih značilnosti posamezne družbe, prihaja v njihovih značilnostih in opredelitvah skozi čas do sprememb«. To naj služi kot dopolnitev definicije, ki se bo v nadaljevanju pokazala za ključno. Bloganje je, kot se bo tudi pokazalo v nadaljevanju, veliko bolj fluidna praksa, ki se izmika natančni opredelitvi, žanrski in teoretski.

4.2 Blogi kot alternativa tradicionalnemu novinarstvu

Lasica (2002a, 2002b) razume bloganje kot novo, alternativno obliko novinarstva, ki bo moč spet postavilo v roke posameznikov. Temeljili bi na surovih informacijah, ki bi jih posredovali posamezniki neposredno iz kraja dogodka, ki bi jih opremili še z lastnim, lokalnim vpogledom, za katerega se tradicionalni mediji velikokrat ne menijo. Blogi tako predstavljajo avtonomen način izražanja alternativnih mnenj in vidikov zgodb, ki zaradi časovnih, prostorskih ali korporativnih razlogov ne bi prišli skozi uredniško politiko (Delakorda 2008b). Blogi z enostavnim dostopom in delovanjem uporabnikom omogočajo, da se v politični diskurz vključijo »na svoj način in pod svojimi pogoji« (Atton in Hamilton 2008, 125), možnost interaktivnega sodelovanja različnih blogerjev pa omogoča, da skrbijo za resnicoljubnost in natančnost posredovanih novic. Nepodrejenost ekonomskim prisilam blogerjem omogoča delovanje in objavljanje po lastni izbiri, s čimer se lahko osredotočajo na probleme, ki dominantne medije ne zanimajo.

Blogerji idealizirajo splet kot demokratični prostor, kjer so lahko slišani glasovi vseh družbenih akterjev in kjer občinstva lahko postanejo aktivna javnost. Nekateri vidijo prednost blogov v hitrosti, s katero poročajo o dogodkih, kot so npr. potresi, saj so o njih poročali prej ali hitreje kot tiskovne agencije ali televizijske mreže (Walker 2001 v Matheson 2004a). Drugi vidijo prednost v poglobljenosti in izčrpnosti spremljanja določenega dogodka ali teme mreže blogerjev v primerjavi s posameznim profesionalnim novinarjem (Hiler 2001 v Matheson 2004b). Blogi naj bi na dan prinesli znanje in sredstva velikega števila ljudi in tako premestili elitne vire (Matheson 2004a, Lowrey 2006). Omogočali naj bi poročanje iz dna navzgor, iz periferij v središče (Gillmor 2004) in novinarstvo tako ponovno približali državljanom. Gillmor (2004) argumentira, da z blogi prihaja do redefinicije novinarstva. Narava tehnologije, ki stoji za blogi, naj bi omogočala sodelovanje pri agregiranju informacij.

Novinarji in blogerji bi po njegovem mnenju morali sodelovati: blogerji bi novinarskem delu prispevali alternativna poročanja in novice, ki bi jih novinarji vključevali v svoje poročanje ali objavljali v svojih prispevkih. »Občinstva naj bodo integrativni del procesa /.../ saj bralci kolektivno vedo več kot medijski profesionalci« (Gillmor 2004, 107). Bloganje naj bi tako okrepilo državljanstvo in kultiviralo participacijo.

Johnson in drugi (2007) trdijo, da poštenost ni glavna skrb uporabnikov pri ocenjevanju kredibilnosti, temveč je to poglobljenost predstavljenih informacij. Uporabniki se zanašajo na bloge pri iskanju informacij, ki so jih klasični mediji izpustili ali pomanjkljivo predstavili (glej Johnson in Kaye 2004). Drugi analitiki ugotavljajo, da novinarski vrednoti poštenost in uravnoveženost nista pričakovani znotraj blogosfere (Lasica 2002a, 2002b). Še več, privrženci blogov pristranskost vidijo kot prednost, saj omogoča bolj podroben vpogled v sporna vprašanja (Johnson in Kaye 2007). Lahko sklepamo, da uporabniki cenijo možnost vpogleda v vsak posamezen vidik določenega problema, četudi (oz. prav zato ker) so si ti nasprotujoči. Do podobnih razlogov za bloganje pride tudi Kaye (2007), ki pri identificiranju motivov za obisk političnih blogov med drugim navaja tudi družbeni nadzor (npr. seznaniti se z različnimi vidiki, stališči, mnenji drugih ljudi) in izražanje/včlanjenje (izražati svoja mnenja in biti v stiku z drugimi enako mislečimi). Navadni ljudje tako postanejo amaterski novinarji kot očitvidci ali z aplikacijo svojih stališč in lokalnim ali bolj strokovnim vpogledom, ki jih povzemajo iz vsakodnevnih izkušenj.

Stroka v tem kontekstu delovanja govori predvsem od dveh blogerskih žanrih: vojni blogi in novičarski blogi.

Vojni blogi se nanašajo predvsem na drugo ameriško invazijo v Irak leta 2003. Wall (2005) pokaže, da je bila tu vloga blogov poročanje in analiza dogajanja v Iraku iz perspektive, ki je mediji niso mogli, ali hoteli, prikazati - osebne. Blogi so predstavljali sredstvo informiranja o »drugačnih« vidikih vojne, ki jih v ameriških medijih ni bilo mogoče zaslediti, kjer so si kredibilnost pridobivali prav s pristranskim pisanjem (glej Johnson in Kaye 2004, 2007). Uporabljeni žanri so bili vest, poročilo, reportaža, kakor tudi komentar in kolumna.

Novičarski blogi in »j-blogi« zavzemajo podobne vsebine in prakse, le da te pokrivajo več tematskih področij in predstavljajo bloge tako kot sredstvo državljanskega, lokalnega novinarstva in povezovanja skupnosti, kot tudi sredstvo poglobljenih analiz in komentarjev profesionalnih novinarjev, ki lahko tu svobodno in neodvisno objavljajo vsebine po lastni želji. Tu se pojavlja pogled na blog kot dopolnilo klasičnemu novinarstvu kakor tudi spodbuda k sodelovanju med novinarji in državljanji (glej Lasica 2002a, 2002b, 2003a, 2003b;

Gillmor 2004; Singer 2005). Uporabljeni žanri se kakor poprej gibljejo med informativnimi in interpretativnimi zvrstmi.

Kakor je raznolika uporaba, opisana v teh razpravah, tako je tudi s poimenovanjem tovrstnih komunikacijskih praks: blogov participativni značaj se tako manifestira kot državljansko (Wall 2005; Bentley in drugi 2007), participativno (Lasica 2002a, 2002b, 2003a, 2003b; Gillmor 2004; Singer 2005), »grassroots« (Gillmor 2004) ali kar novo obliko novinarstva (Lasica 2002a, 2002b, 2003a, 2003b; Blood 2003).

4.3 Blog kot politično orodje

Hacker in van Dijk (2000) trditve zagovornikov digitalne demokracije povzemata pod tremi točkami (Tsagarousianou 1999 v Hacker in van Dijk 2000):

1. Digitalna demokracija izboljšuje prenos in izmenjavo informacij med vladami, javnimi administracijami, predstavniki, političnimi in skupnostnimi organizacijami ter posameznimi državljani.
2. Digitalna demokracija podpira javno razpravo, posvetovanje in oblikovanje skupnosti.
3. Digitalna demokracija povečuje participacijo državljanov v političnih odločevalskih procesih.

Te trditve so Trechsel in drugi (2003) »prevedli« v cilje e-demokracije in sistematizirali kategorije e-orodij, ki bi prispevale k dosegu zastavljenih ciljev demokratične spletne participacije. Pičman Štefančičeva (2008, 53-89) v svoji knjigi *E-demokracija* ta model povzema in sistematizira kategorije e-orodij glede na naravo in oceno prispevka (so)delovanja. Glede na e-tehnike jih ločuje na informacijska, komunikacijska in participativna e-orodja.

Za informacijska e-orodja velja, da ena stran soudeležencev ostaja neaktivna in le pasivno prejema relevantne informacije. Avtorji so lahko državljani ali oblastniki, ki desimirajo ali konzumirajo informacije. Komunikacijska e-orodja že predpostavljajo aktivno sodelovanje, vendar civilna sfera v primerjavi z državo še ni enakopraven udeleženec v odločevalskih procesih. Gre predvsem za aktivizacijo sodelujočih, vendar ni neposredne korelacije med njihovim delovanjem in končno sprejeto odločitvijo. Participativna e-orodja pa se nanašajo na aktivno vključitev sodelujočih in predvidevajo odzivnost oblasti ter (stopnjujoče) upoštevanje izražene volje. (Pičman Štefančič 2008, 57).

Podobno so na slovenskem spletnem portalu *E-participacija.si* (tudi na podlagi Trechsel in drugi 2003) IKT orodja ločena na informacijska, komunikacijska in odločevalska.

Informacijska orodja (e-dostop in spletne oglasne deske) so namenjena povečevanju preglednosti političnega sistema. Komunikacijska orodja (e-posvetovanja, e-ankete, e-peticije, e-forumi, politični spletni dnevnik in spletne klepetalnice) so namenjena krepitvi neposredne vključenosti in soudeležbe državljanov ter izboljševanju kvalitete javnega mnenja. Namen odločevalskih orodij (e-glasovanj/e-volitve, e-referendum in e-seje vlade) pa je krepiti soodločanje oz. soglasja državljanov (Delakorda 2008a).

Delakorda (2008b) bloge, oziroma natančneje politične spletne dnevnike⁸ uvršča med komunikacijska orodja. Ti v osnovi naj ne bi omogočali »...širšega in institucionaliziranega javnega razpravljanja po načelih deliberativne demokracije«, vendar pa prispevajo h krepitvi politične participacije in širjenju prostora politične svobode na tri načine: sporočanje, nagovarjanje in izobraževanje. Sporočanje vlogi vidi v možnosti avtonomnega objavljanja in sporočanja političnih vsebin, ki so v interesu piscev. Bistven del interaktivnega sporočanja po njegovem predstavlja možnost komentiranja vsebin s strani obiskovalcev, saj je »na tak način mogoče soočiti različna javna mnenja in soustvarjati skupno videnje javno političnih problemov« (Delakorda 2008b). Nagovarjanje v eseju ni posebej razdelano, vendar je iz referenčne povezave in konteksta razvidno, da je nagovarjanje le bolj aktivna, mobilizacijska različica prej opredeljene vloge sporočanja. Da se vse tri vloge večinoma prepletajo govori obrazložitev izobraževalne vloge političnih spletnih dnevnikov. Ta naj bi se prepletala in dopolnjevala z njegovo sporočevalno in mobilizacijsko funkcijo. V ta sklop Delakorda (2008b) umešča različne hiperpovezave do sorodnih in relevantnih spletnih strani, baz podatkov, dokumentov javnega značaja, virov ipd⁹.

Podobno Kerbel in Bloom (2005) termin politični blog uporabita za opis nosilca politične kampanije, ki je z aktivacijo državljanov pri oblikovanju politike okoli sebe zgradila celo participativno skupnost¹⁰. Lawson-Borders in Kirk (2005) prav tako razglabljata o političnem potencialu blogov, ki ob predsedniških kampanijah služijo tako kot njihov nosilec kot tudi sredstvo poglobljene analize teh kampanj in posvetovanja s strani navadnih

⁸ Gre za prevod besedne zveze *political blog*, ki ima dva pomena oz. dve rabi: kot nosilec političnih kampanij in personalizacije politike ter kot orodje krepitve neposredne vključenosti državljanov v politično soodločanje (Delakorda 2008b). Poudarek razprave je na slednji rabi.

⁹ Kot primer naj navedem znan ameriški blog Daily Kos. Njihova vloga je samodefinirana takole: »Daily weblog with political analysis on US current events from a liberal perspective. Founded in May 26, 2002, Daily Kos is the premier online political community with 2.5 million unique visitors per month and 215,000 registered users. It is at once a news organization, community, and activist hub. Among luminaries posting diaries on the site are President Jimmy Carter, Senator Barack Obama, Senate Majority Leader Harry Reid, Speaker of the House Nancy Pelosi, and dozens of other senators, congressmen, and governors. Even more exciting than that however, are the hundreds of thousands of regular Americans that have used Daily Kos to shape a political world once the exclusive domain of the rich, connected, and powerful.« VIR: Daily Kos (2009)

¹⁰ Šlo je za Blog for America ameriškega guvernerja Howarda Deana v času predsedniških volitev leta 2004.

državljanov kakor tudi bolj kredibilnih političnih analitikov in ekspertov. Blog v tem smislu žanrsko prehaja med političnim oglaševanjem, komentarji, poglobljenimi analizami in uvodniki. Namen blogov v tem kontekstu, kot pravi Delakorda (2008b), ni vključevanje državljanov v institucionalizirani proces demokratičnega soodločanja, vendar ga pa ti lahko »pomembno sooblikujejo oz. se konstituirajo kot njegov relevanten akter«.

Uporaba je torej zelo raznolika in žanrsko poimenovanje blogov, ki na kakršenkoli način prispevajo k demokratizaciji, je v znanstveni literaturi vsekakor neenotno, kakor je tudi neenotno poimenovanje komunikacijske prakse, ki naj bi jo blogi omogočali. Nip (2006) zato opozarja na potrebo po razločitvi pojma državljanskega novinarstva od participativnega novinarstva. O participativnem novinarstvu namreč govorimo takrat, ko občinstva več ali manj neodvisno producirajo vsebino, ki jo nato profesionalci znotraj svojih okvirjev objavijo kot del njihovega novičarskega produkta (Nip 2006, 217). Toda blogerji se aktivno pozicionirajo nasproti novinarstvu in s tradicionalnimi množičnimi mediji ne želijo sodelovati.

Matheson (2004b) zato predlaga, da bloge razumemo bolj kot fenomen, ki je žanrsko heterogen tudi že znotraj samega delovanja. Blogerske prakse težko opredelimo kot novinarstvo, saj raznolika uporaba in namen kažeta, da gre veliko bolj za »... `vmesne` prostore, medprostorne momente, ki se upirajo definiciji in se postavljajo v bolj kompleksen odnos z mogočnimi praksami, kot je novinarstvo«. (Matheson 2004b, 33). V svoji raziskavi¹¹ opaza, da intervjuvani blogerji večinoma svojega pisanja ne razumejo kot novinarstvo. Bloganje po njihovem mnenju pokriva drugačne družbeno-retorične prostore kot novinarstvo, gre za prehajanje mej med novinarstvom in drugimi praksami. Nekateri so do novinarstva celo antagonistični. Toda pri izražanju svojega »poslanstva« so se vsi posluževali idej in tem, ki so značilne za institucionalno novinarstvo: vsi pišejo z namenom prispevati informacije in mnenja, ki služijo kvalitetnejši javni debati, da bi ponovno oživel javno življenje ali kljubovali tistim, ki imajo moč; s povezavami do drugih strani združiti mnogoterost vidikov; opravljati »pravo« novinarsko delo ipd. Definiciji novinarjev se izogibajo, »...pa vendar se pri pisanju obračajo na novice, citirajo časopise in napovedovalce ter se celo poslužujejo novinarskih praks, nekaterih kot rešitev problemom pri pisanju, nekaterih kot izhodiščni

¹¹ Poglobljeni intervju z večinoma angleškimi blogerji je raziskoval njihovo pozicioniranje in vlogo glede na tradicionalno novinarstvo in novinarske žanre.

problem, nasproti katerega se lahko postavijo kot radikalna, v javni debati doslej utišana oblika« (Matheson 2004b, 48)¹².

Toda pomembno je poudariti, da so povzete novice velikokrat uporabljene le kot izhodišče, na podlagi katerega se poda analiza, komentar ali obrazložitev¹³. Povezave do drugih blogov ali spletnih strani klasičnih medijev služijo kot podkrepitev trditev ali zgolj osveščanje o drugačnih pogledih in interpretacijah. In prav v tem leži informativni in posledično demokratični potencial blogov: interaktivnem pisanju. Toda preden nadaljujemo, bi bilo smiselno uvesti še definicijo interaktivnosti, ki bo pomagala razumeti tak način delovanja.

5 INTERAKTIVNO NOVINARSTVO KOT ALTERNATIVA?

Van Dijk (2000) predlaga model interaktivnosti, ki bi združeval (objektivne) značilnosti medija kakor tudi (intersubjektivno) kontekstualno uporabo. Model temelji na štirih kumulativnih nivojih in dimenzijah interaktivnosti:

1. Prvi nivo se nanaša na splošno možnost dvosmerne komunikacije, torej akcije in reakcije. Gre za prostorsko dimenzijo interaktivnosti.
2. Drugi nivo se nanaša na sinhrono komunikacijo. Gre za časovno dimenzijo interaktivnosti.
3. Treji nivo je stopnja nadzora komunikacije vpletenih: možnost izmenjave vlog (pošiljatelj in prejemnik) po želji in ob kateremkoli trenutku in z isto možnostjo vpliva na vsebino. Gre za dimenzijo dejanj in nadzora.
4. Zadnji in najvišji nivo je poznavanje konteksta in skupno razumevanje. Gre za kontekstualno in mentalno dimenzijo.

¹² Na takšno pozicioniranje mnogi blogi tudi vestno opozarjajo. Tako na blogu Vest o njihovi vlogi in delovanju zapisano: »Smo jezdec novih tehnologij, kritiki preživelih vzorcev in prenašalci zgodb. Misel, besedilo, fotografija, gibljive slike. Novica ne potrebuje embalaže, le pot do ušesa. Oropan vsebine in humorja je "infotainment" zabloda. Vprašanje rumenega tiska je navidezno, obstaja le dostojnost in nje odpoved. Strah je orožje preplašenih, lepota v očeh občudovalca, novica v nogah prinašalca, resnica v rokah pripovedovalca. Argument kraljuje, pravica do popravka je sveta, kritična presoja ohranja razum. Opazovana, se zgodba razkriva sama.«

Na redefinicijo novinarstva pa opozarja ta del: »Ti, ki si praviš Novinar: Spoštuj vsako vest in vse ljudi; Pripoveduj točno, jasno, utemeljeno; Ljudje imajo imena, kraji živijo v času; Beleži javno, spoštuj zasebno; Bodi izbircen v zgodbi, žanru in slogu; Neizprosno razkrivaj nespoštljivo ravnanje; Brez vira je zgodba le zgodba. In naj te peče Vest.« VIR: Vest (2009).

¹³ Na enako pomembnost novic pri razpravljanju je opozarjal že Habermas: »Kavarniška publika si časopisnih člankov ni jemala le za predmet svojih diskusij, temveč jih je razumela kot njihov sestavni del.« (Habermas 1962/1989, 57-58 v Splichal 2005, 340).

Za našo diskusijo sta pomembni zlasti zadnji dimenziji - tu se pokaže glavna »odlika« blogov. Ta je realizirana na dva načina: prvi je možnost proste objave vsebin vsakega posameznika, drugi je možnost komentiranja teh vsebin s strani drugih sodelujočih.

Možnost proste objave piscu omogoča, da objavi vsebine po lastni želji, kjer gre lahko za izvirne vsebine ali povzemanje člankov tradicionalnih medijem, katerim doda svoj komentar. Te objave so ponavadi dopolnjene s hiperpovezavami, ki lahko bralca ponesejo globlje v analizo teme, k drugim povezanim novicam ali spletnim stranem, ali k drugim interpretacijam iste teme - skratka, omogočajo več načinov informiranja o isti temi. Za razliko od tradicionalnih medijev nudijo neredaktiran, bolj surov vir informacije, s čimer vabijo bralca k sodelovanju pri osmišljanju dogodkov in, po potrebi, oblikovanja vsestransko informiranega mnenja. S povezavami se blogi izogonejo podajanju »končne resnice« in vabijo k širjenju znanja in razumevanja.

Druga možnost pa predstavlja vidik blogerske prakse, ki predstavlja največji potencial, kateremu tudi nekateri drugi teoretiki dajejo velik pomen (glej npr. Lasica 2002b; Delakorda 2008b). Blogerji namreč tako sebe kot bralca vključijo v proces sodelovanja pri poročanju: avtor s svojim prispevkom pozove druge blogerje ali bralce k morebitnem komentarju; bralec se lahko odzove s komentarjem pod blogom, kakšen drugi bloger lahko kot repliko napiše svojo objavo ali s povezavami do drugih novičarskih strani ali blogov opozori na drugačne vidike zgodbe; na vse to lahko odzove še nekaj blogerjev, vsak s svojo različico zgodbe in raznimi povezavami in drugimi dokazi v prid svoje teze; v celotnem procesu je uredniška vloga v vsakem posameznem bralcu, da sam odloči ali bo informacije preveril in če, kje jih bo preveril; končni rezultat je mnogoterost dejstev in stališč, na podlagi katerih si bralec pridobi širše razumevanje dogodka. Na takšen način je mogoče soočiti različna javna mnenja in soustvarjati skupno videnje javno političnih problemov (Delakorda 2008b). Novica v blogih torej ni končni izdelek, je proces, ki je v nenehnem razvoju. Kot pravi Lasica (2002b): »To je tisto kar odmeva med blogerji: ne objava prvoosebnega dnevnika [sama po sebi - o.p.], ampak veriga interakcij, ki jo pogosto povzročiči«. Bloganje bi tako lahko razumeli kot interaktivno prakso, ki prehaja med objavljanjem novic in komentarjev ter posvetovanjem, značilnim za spletne forume. To prakso bi lahko poimenovali »open source«¹⁴ novinarstvo (glej Platon in Deuze 2003), pri katerem se mnogoterost hiperpovezav in interakcij vključuje v proces nadaljujoče se deliberacije, ki novico nenehno dopolnjujejo. Taka praksa omogoča aktivno izmenjavo vlog pisca in bralca pri vsaki objavi, dokler je to potrebno. Gre za konverzacijsko

¹⁴ Izraz prihaja iz programerske terminologije, ki opisuje pristop k oblikovanju, razvoju in distribuciji programske opreme, kjer je omogočen prost dostop do izvorne kode (source code).

interaktivnost, kot jo je definiral Jensen (1999, 183): »Je mera potencialne zmožnosti medijev, da dopuščajo uporabniku, da producira in distribuira informacije v dvosmernem sistemu, kot shranjene ali pa direktno«. Toda, kot rečeno, cilj bloganja ni končni izdelek - nekakšna dopolnjena, popolna novica - ampak vsestransko informiranje in posvetovanje, ki vodi bralca do oblikovanja lastnega mnenja. Takšna konverzacija med različnimi udeleženci spominja na interaktivno deliberacijo v javni razpravi med uporabniki spletnih forumov. S tem se bloganje približa aktivnemu dvosmernemu komuniciranju, čeprav asinhronemu, ki je značilno za orodja e-deliberacije v sklopu komunikacijskih e-orodij (glej Pičman Štefančič 2008: 62). Gledano iz te perspektiva, je njegova umestitev po Delakordi (2008b) utemeljena. Tovrstna praksa se tako ponuja kot odziv na želje po deliberativni demokraciji, ki v znanstveni debati predstavlja najboljšo realizacijo demokratičnih potencialov spleta (glej Hacker in van Dijk 2000).

6 ZAKLJUČEK

Pregled tekočih razprav in prispevkov o demokratičnem potencialu blogov in bloganja kaže na prakso, ki z bolj ali manj zavestno apropiacijo novinarskih tehnik »konkurira« tradicionalnemu novinarstvu in se želi vzpostaviti kot njegova alternativa. Kot sem skozi pregled uveljavljenih teorij o participativnem potencialu blogov uspel pokazati, narava samega delovanja blogov nakazuje na vzporednice z delovanjem alternativnih medijev. Na vsebinski ravni blogi ponujajo drugačne vidike zgodb, ki so jih množični mediji iz kakršnih koli razlogov izpustili, izpostavljajo marginalizirane glasove, novice umeščajo v politični in zgodovinski kontekst, pri čemer dajejo prednost subjektivnemu poročanju. Na oblikovni in prezentacijski ravni blogi predstavljajo izkoristek interaktivnih možnosti spleta. Pisanje in objavlanje ni več samo enosmeren, fiksni proces; je dvosmeren interaktiven proces, ki se »napaja« tako iz poročanj tradicionalnih medijev kakor tudi iz drugih virov, kjer z mnogoterostjo hiperpovezav do teh virov in drugih blogerjev širi znanje o določeni temi, z možnostjo komentiranja pa svoje bralce vključuje v proces nadaljujoče se deliberacije. Na tak način ima distribucija vsebin preko svetovnega omrežja, predvsem blogosfere, možnost širitve mimo vseh tradicionalnih medijev na vse konce sveta. Blogi preoblikujejo družbene odnose in vloge, saj si pisec in bralec pri procesu pisanja velikokrat izmenjata vlogi, kar dopušča sodelovanje tudi navadnim posameznikom, amaterjem, da se vključujejo v proces distribucije

novic in mnenj ter povezovanje s podobno, kakor tudi nasprotno mislečimi posamezniki in si tako širijo ali pa pomagajo širiti znanje o zadevah javnega interesa.

Po vsem tem je jasno, da je fenomen bloganja težko umestiti v katero izmed Nipovih (2006) kategorij. Bloganje kot participativno novinarstvo je problematično, ker se veliko blogerjev pozicionira nasproti novinarstvu in z novinarskim poljem ne želijo sodelovati, saj bi s pristajanjem na objavo v medijih z uredniško politiko izgubili neodvisen položaj. Po drugi strani pa je ideja o bloganju kot državljanskemu novinarstvu tudi povsem nerealna, saj se blogerji pri pisanju več ali manj zanašajo na poročanja tradicionalnih medijev - popolnoma neodvisnega poročanja je zelo malo.

Opredelitev bloganja skozi tipologijo alternativnega novinarstva nam ponuja širši pogled na pozicioniranje bloganja glede na tradicionalno novinarstvo, kakor tudi na množico praks, ki iz te pozicije izvirajo. Bloganje predstavlja alternativo profesionalnemu novinarstvu skozi redefinicijo njegove etike, norm in rutin. Alternativne novinarske prakse, ki se aktualizirajo v blogih, prehajajo med novinarskim in amaterskim poljem, izposušoč si elemente, logiko delovanja in vrednote, kakor tudi njihovo reappropriacijo, s čimer ustvarjajo nov hibriden habitus. Tudi da bi bloganje razumeli kot interaktivno, »open source« novinarstvo, bi zanemarili število izvirnih praks, ki dajejo bloganju svoj pečat. Kot pravita Atton in Hamilton (2008) je alternativno novinarstvo bolje razumeti kot »način delovanja [poudaril avtor] namesto specifične, določene oblike novice, publikacije ali načina organizacije« (Atton in Hamilton 2008, 9). Razumevanje bloganja skozi prizmo praks, ki jih omogoča, nam odkrije zelo fluidno delovanje, ki prehaja med novinarskim pisanjem in forumskim posvetovanjem, kjer je participacija omogočena vsem, ki se želijo v diskurz vključiti.

Razumevanje bloga kot vrsto različnih žanrskih praks prav tako onemogoča natančno definicijo. Kot sem pokazal, bloganje črpa iz različnih novinarskih žanrov, tako informativnih kot interpretativnih (glej Košir 1988). Opozoril sem na družbeno in časovno pogojenost žanra, ki po Milosavljeviču (2003, 6) botruje njegovim spremembam in značilnostim in prav tako onemogoča natančno, nespremenljivo opredelitev. Tako bloga ne moremo razumeti kot iz tradicionalnih medijev reproduciranega žanra, ki strogo sledi žanrskim opredelitvam - če si sposodim Attonove besede: »Kar konstituira alternativno novinarstvo v kateremkoli trenutku, je popolnoma odvisno od tega, na kaj se odziva« (Atton in Hamilton 2008, 9). Vsekakor pa lahko, kot pravi Matheson (2004b), blogo razumemo kot pojav, ki se izmika poskusom žanrskega opredeljevanja; ki prehaja iz žanra v žanr, med podpolji kulturne produkcije, med novinarskim in aktivističnim poljem, izposušoč si lastnosti, ki mu koristijo, da deluje po svoji

želji. Ni čisto edinstven, spletu »domačinski« žanr (Blood 2000; Rosenberg 2002), vendar blogi, kot pravi Herringova (Herring in drugi 2004, 2): »niso niti edinstveni niti celotno reproducirani iz nespletnih žanrov, ampak konstituira hibriden žanr, ki črpa iz večih različnih virov, tudi iz drugih spletnih žanrov«.

Diplomska naloga je želela pokazati, da je treba fenomen bloganja v kontekstu alternativnega novinarstva razumeti skozi njegov odnos do tradicionalnega novinarstva. Pokazal sem, da je blogersko prakso težko opredeliti kot državljansko, kakor tudi participativno novinarstvo. Kot je že nakazal Atton (2008), ni »alternativnost« njihovega delovanja vezana na binarno opozicijo med tradicionalnim in amaterskim novinarstvom, vendar gre za veliko bolj fluidno prakso, ki ponuja izziv tradicionalnemu novinarstvu skozi njegovo redefinicijo. »Novinarstvo«, ki se udejanja v praksi bloganja tako deluje kot mreža interakcij med blogerji in blogosfero, med blogerji in njihovimi bralci ter med blogerji in tradicionalnimi mediji. Tako delovanje sem opredelil kot interaktivno, ki izkorišča vse prednosti, ki jih ponujajo informacijske in komunikacijske tehnologije ter se, kljub nepriznavanju aktivnih blogerjev, približuje željam oz. napovedim zagovornikov participativnega potenciala blogov (Lasica 2002a, 2002b; Gillmor 2004). Na tak način lahko blog kot orodje e-demokracije umestimo med komunikacijska e-orodja (glej Delakorda 2008b) in ga postavimo ob bok drugim orodjem e-deliberacije (Pičman Štefančič 2008) ter opredelimo njegov demokratični potencial kot prostor alternativnega informiranja državljanov.

Nemogoče je torej govoriti o blogu kot kateremkoli določenem žanru z demokratičnim potencialom. Je vsekakor hibriden spletni žanr, ki s svojimi lastnostmi dopušča demokratične komunikacijske prakse.

Razprava o informativnem potencialu blogov v tej diplomski nalogi ostajaja zgolj na teoretskem nivoju. Za boljši vpogled v njihovo delovanje kakor tudi boljše razumevanje alternativnosti njihovega informiranja, bi bilo potrebno bloge in prakso bloganja analizirati predvsem na empirični ravni. Predlagam primerjavo poročanj in objav tradicionalnih medijev in blogov na določeno temo, kjer bi bil poudarek predvsem na raznolikosti in načinu predstavljenih informacij, kronološkem razvoju tematike in vključevanju različnih mnenj in virov v obrazložitev vesti, kakor tudi njihove kontekstualizacije. Do takrat lahko govorimo le o morebitnih potencialih, ki v praksi lahko funkcionirajo ali pač ne. Diplomska naloga zato v tem trenutku predstavlja le teoretični prispevek k razpravi in ponuja drugačen fokus prihodnjih analiz.

7 LITERATURA

- Atton, Chris. 2001. *Alternative Media*. London: Sage.
- Atton, Chris in James F. Hamilton. 2008. *Alternative Journalism*. Los Angeles: Sage
- Bentham, Jeremy. 2007/1791. O publiciteti. V *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja*, ur. Slavko Splichal, 7-19. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Bentley, Clyde, Brian Hamman, Jeremy Littau, Hans Meyer, Brendan Watson in Beth Welsh. 2007. Citizen Journalism: A Case Study. V *Blogging, citizenship, and the future of media*, ur. Mark Tremayne, 239-259. New York: Taylor & Francis group.
- Blood, Rebecca. 2000. Weblogs: A History and Perspective. V *We've Got Blog: How Weblogs are Changing Our Culture*, ur. John Rodzvilla, 7-16. Cambridge MA: Perseus Publishing.
- Blood, Rebecca. 2003. Weblogs and journalism: Do they connect? *Nieman Reports*, 57(3): 61-62.
- Bourdieu, Pierre 2001. *Na televiziji*. Ljubljana: Krtina.
- *Daily Kos*. Dostopno prek: <http://www.dailykos.com/> (7. september 2009).
- Delakorda, Simon. 2008a. Namen spletnega portala E-participacija.si. *E-participacija*. Dostopno prek: <http://www.e-participacija.si/si/namen-spletnega-portala-e-participacija.si.html> (6. september 2009).
- --- 2008b. Politični spletni dnevnik kot orodje e-demokracije? *E-participacija*. Dostopno prek: <http://www.e-participacija.si/si/refleksije/politichni-spletni-dnevnik-kot-orodje-e-demokracije.html> (6. september 2009).
- Dewey, John. 2007/1927. Javnost in njeni problemi. V *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja*, ur. Slavko Splichal, 127-136. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Gillmor, Dan. 2004. *We the Media: Grassroots Journalism By the People, For the People*. Sebastopol, CA: O'Reilly.
- Hacker, Kenneth L. in Jan van Dijk, ur. 2000. *Digital Democracy: Issues of Theory & Practice*. London: SAGE Publications.
- Herring, Susan, Lois Ann Scheidt, Sabrina Bonus in Elijah Wright. 2004. *Bridging the Gap: A Genre Analysis of Weblogs*. Proceedings of the Hawaii International Conference on Systems Science HICSS-37.

- Jensen, Jens F. 1999. Interactivity – Tracking a New Concept in Media and Communication Studies. V *Computer mediated communication: A reader*, ur. Paul A. Mayer, 160-188. Oxford: Oxford University Press.
- Johnson, Thomas in Barbara K. Kaye. 2004. Wag the blog: How reliance on traditional media and the Internet influence perceptions of credibility of weblogs among blog users. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 81 (3): 622-642.
- --- 2007. Blog Readers: Predictors of Reliance on War Blogs. V *Bloggning, citizenship, and the future of media*, ur. Mark Tremayne, 165-184. New York: Taylor & Francis group.
- Johnson, Thomas, Barbara K. Kaye, Shannon L. Bichard in W. Joan Wong. 2007. Every Blog Has Its Day: Politically-interested Internet Users' Perceptions of Blog Credibility. *Journal of Computer-Mediated Communication* 13 (1): article 6. Dostopno prek: <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/johnson.html> (2. september 2009).
- Kant, Immanuel. 2007/1784. K večnemu miru. V *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja*, ur. Slavko Splichal, 29-34. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Kaye, Barbara K. 2007. Web site story: An exploratory study of blog use motivations. V *Bloggning, citizenship, and the future of media*, ur. Mark Tremayne, 127-148. New York: Taylor & Francis group.
- Kerbel, Matthew R. in Joel David Bloom. 2005. *Blog for America and Civic Involvement*. The Harvard International Journal of Press/Politics 10 (3): 3-27.
- Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
- Lasica, J. D. 2002a. Blogging as a Form of Journalism. *Online Journalism Review*, 24. maj. Dostopno prek: <http://www.ojr.org/ojr/workplace/1017958873.php> (3. september 2009).
- --- 2002b. Weblogs: A New Source of News. *Online Journalism Review*, 31. maj. Dostopno prek: <http://www.ojr.org/ojr/workplace/1017958782.php> (2. september 2009).
- --- 2003a. What is participatory journalism? *Online Journalism Review*, 7. avgust. Dostopno prek: <http://www.ojr.org/ojr/workplace/1060217106.php> (2. september 2009).

- --- 2003b. Participatory journalism puts the reader in the driver's seat. *Online Journalism Review*, 9. avgust. Dostopno prek: <http://www.ojr.org/ojr/workplace/1060218311.php> (2. september 2009).
- Lawson-Borders, Gracie in Rita Kirk. 2005. *Blogs in Campaign Communication*. *American Behavioral Scientist* 49: 548-559.
- Lippmann, Walter. 2007/1922. Javno mnenje. V *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja*, ur. Slavko Splichal, 115-125. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Lowrey, Wilson. 2006. *Mapping the journalism–blogging relationship*. *Journalism* 7: 477-500.
- Matheson, Donald. 2004a. *Weblogs and the Epistemology of the News: Some Trends in Online Journalism*. *New Media Society* 6: 443-468.
- --- 2004b. *Negotiating Claims to Journalism: Webloggers' Orientation to News Genres*. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* 10: 33-54.
- Milosavljevič, Marko. 2003. *Novinarska zgodba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Nip, Joyce Y. M. 2006. *Exploring the second phase of public journalism*. *Journalism Studies* 7 (2): 212-236.
- Oblak, Tanja in Gregor Petrič. 2005. *Splet kot medij in mediji na spletu*. Ljubljana: FDV.
- O'Hara, Kieron in David Stevens. 2006. *inequality.com. Power, Poverty and the Digital Divide*. Oxford: Oneworld.
- Pičman Štefančič, Polona. 2008. *e-demokracija*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Pinter, Andrej. 2003. *Thought News: A Quest for Democratic Communication Technology*. *Javnost–The Public* 10 (2): 93-104.
- Platon, Sara in Mark Deuze. 2003. *Indymedia Journalism: A Radical Way of Making, Selecting and Sharing News?* *Journalism* 4: 336-355.
- Rodzvilla, John, ur. 2002. *We've Got Blog: How Weblogs are Changing Our Culture*. Cambridge MA: Perseus Publishing.

- Rosenberg, Scott. 2002. Much ado about blogging. *Salon*, 10. maj. Dostopno prek: <http://dir.salon.com/story/tech/col/rose/2002/05/10/blogs/index.html> (2. september 2009).
- Rutigliano, Lou. 2007. Emergent Communication Networks as Civic Journalism. V *Blogging, citizenship, and the future of media*, ur. Mark Tremayne, 225-237. New York: Taylor & Francis group.
- Schulz, Winfried. 1997. Changes of Mass Media and the Public Sphere. *Javnost–The Public* 4 (2): 57-69.
- Singer, Jane B. 2005. The political j-blogger: ‘Normalizing’ a new media form to fit old norms and practices. *Journalism* 6: 173-198.
- Slovenska tiskovna agencija. Dostopno prek: www.sta.si (6. september 2009).
- Splichal, Slavko. 2002. *Principles of Publicity and Press Freedom*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- --- 2005. *Javno mnenje: Teoretski razvoj in spori v 20. stoletju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2007. *Komunikološka hrestomatija 3: Teorije javnega mnenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Sweetser, Kaye D. in Lynda Lee Kaid. 2008. *Stealth soapboxes: political information efficacy, cynicism and uses of celebrity weblogs among readers*. *New Media Society* 10: 67-91.
- Trechsel, Alexander H., Raphael Kies, Fernando Mendez, Phillippe C. Schmitter. 2003. *Evaluation of the Use of New Technologies in Order to facilitate Democracy in Europe: e-Democratizing the Parliaments and Parties of Europe*. Dostopno prek: <http://cies.iscte.pt/en/destaques/pdf/1.pdf> (6. september 2009).
- Tremayne, Mark, ur. 2007. *Blogging, citizenship, and the future of media*. New York: Taylor & Francis group.
- Van Dijk, Jan. 2002. Models of Democracy and Concepts of Communication. V *Digital Democracy: Issues of Theory & Practice*, ur. Kenneth L. Hacker in Jan van Dijk, 30-53. London: SAGE Publications.
- Vest. Dostopno prek: <http://www.vest.si/> (7. september 2009).
- Wall, Melissa. 2005. ‘Blogs of war’: Weblogs as news. *Journalism* 6: 153-172.